

60-72 AYLIK ÇOCUKLARIN SOSYAL PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİNİN DUYGULARI ANLAMA BECERİLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ¹

Arş. Gör. **Elif YILMAZ***

Yrd. Doç. Dr. **Kezban TEPELİ****

Özet

Bu araştırma 60-72 aylık çocukların sosyal problem çözme becerilerinin, duyguları anlama becerilerine ve demografik özelliklerine (cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, okul öncesi eğitim kurumuna devam süresi) göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma nedensel karşılaştırma modelinde düzenlenmiştir. Araştırmanın çalışma evrenini, 2011-2012 öğretim yılında Konya ili, merkez ilçelerindeki (Selçuklu, Meram ve Karatay) ilköğretim okullarının ana sınıflarına ve bağımsız anaokullarına devam eden 60-72 aylık çocuklar oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme bu okullar arasından tesadüfi küme örnekleme yolu ile seçilen beş bağımsız anaokulu ile beş ilköğretim okulunun ana sınıfına devam eden ve normal gelişim gösteren 350 çocuk dahil edilmiştir. Araştırmada, çocukların duyguları anlama becerilerini belirlemek amacı ile “Denham Duygu Anlama Testi” ve sosyal problem çözme becerilerini belirlemek amacı ile “Wally Sosyal Problem Çözme Testi” kullanılmıştır. Çocukların sosyal problem çözme becerilerinin, duyguları anlama becerisi, yaş, cinsiyet, kardeş sayısı ve okul öncesi eğitim kurumuna devam süresi değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı “t testi” ve “F testi” kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin analizinde SPSS 15.0 paket programı kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, yaş, kardeş sayısı ve okul öncesi eğitim kurumuna devam süresi değişkenlerine ve duyguları anlama becerilerine göre çocukların sosyal problem çözme beceri puanlarının farklılaştığı gözlenmiştir. Ancak çocukların sosyal problem çözme beceri puanlarının cinsiyete göre farklılaşmadığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: okul öncesi eğitim, sosyal problem çözme becerisi, duyguları anlama becerisi, sosyal gelişim, duygusal gelişim.

---

¹ Bu makale birinci yazarın yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

*Arş. Gör., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Okul Öncesi Eğitim Anabilim Dalı, elifyilmaz@kmu.edu.tr

**Yrd. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi, Mesleki Eğitim Fakültesi, Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Eğitimi Bölümü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı, ktepeli@selcuk.edu.tr

EXAMINATION OF SOCIAL PROBLEM SOLVING SKILLS OF 60-72 MONTHS OLD CHILDREN IN TERMS OF THEIR EMOTION UNDERSTANDING SKILLS

Abstract

The purpose of this research was to examine whether social problem solving skills of 60-72 months old children differentiate, or not according to their emotion understanding skills and demographic characteristics (gender, age, number of siblings, and period of attending preschool education institution). The research was organized in causal-comparative model. Population of the study was comprised of 60-72 months old children attending to state and private kindergartens in central provinces (Selcuklu, Meram and Karatay) of Konya, in 2011-2012 academic years. The sampling consisted of 350 children showing regular development and attending to 5 state and 5 private kindergartens, selected by random sampling method from these kindergartens. "Denham's Affect Knowledge Test" and "Wally Social Problem Solving Test" were used for determining children's emotion understanding skills and social problem solving skills in the study, respectively. Children's social problem solving skills were analyzed using "t test" and "F test" to see if it differentiated according to variables such as, emotion understanding skills, age, gender, number of siblings, and period of attending preschool education institution. For data analysis, the SPSS 15.0 packet program was used. At the end of the research, social problem solving skills of children was found to differentiate according to emotion understanding skills, age, number of siblings and periods of attending preschool educational institution. However, social problem solving skills of children were not determined to differentiate according to gender variable.

Key Words: preschool education, social problem solving skills, emotion understanding skills, social development, emotional development.

GİRİŞ

Okul öncesi eğitim; çocuğun sosyal ve duygusal gelişimini etkileyen önemli etmenlerden biridir. Yaşamın ilk yıllarında gelişmenin ve öğrenmenin çok hızlı olması ve edinilen deneyimlerin daha sonraki öğrenmeleri etkilemesi, okul öncesi yılların en iyi biçimde değerlendirilmesini gerektirmektedir. Yapılan bilimsel araştırmalar, insan yaşamının bu ilk yıllarının bireysel ve toplumsal açıdan çok önemli olduğunu ortaya koymaktadır (Dinç, 2002).

Çocuğun gelişiminde en önemli süreçlerden biri olan sosyal gelişim süreci doğumdan hemen sonra başlayıp, insanın yaşamı boyunca sürmesine rağmen etkili olduğu davranışların birçoğu özellikle ilk çocukluk döneminde belirli hale gelmektedir (Çimen, 2000). Sosyal gelişimin bir parçası olan sosyal problem çözme becerisi de çocuğun toplumsallaşmasında önemli rol oynar. Kişinin gerçek yaşamında her gün karşı karşıya kaldığı problemlerini çözmede kullandığı etkili başa çıkma yolla-

rını keşfetmesi ve etkili bilişsel-davranış süreçlerini üretmesi olarak tanımlanan sosyal problem çözme becerisi, kişisel bir beceridir ve bireyin yaşamının niteliğinin belirleyicisidir (Çam-Tümkaya, 2006; Yaban-Yükselen, 2007; D'Zurilla-Goldfried, 1971).

Sosyo-kültürel bir varlık olarak insan, doğumundan itibaren çevre ile uyum sağlama çabasıdır. Bebekle bakan kişi arasındaki ilişki ile başlayan ve çocuğun büyüme ve gelişmesi ile diğer yetişkin ve akranlarla ilişkilerle devam eden toplum-sallaşma sürecinde çocuk, sosyal çevrede birçok sorunla karşılaşmaktadır. Sosyal problemleri çözme çocuğun çevresi ile iletişim kurmada gerekli olan becerileri geliştirmesini, kendi duyguları ile diğerlerinin duygularını doğru olarak anlama becerisini gerektirir (Yaban-Yükselen, 2007).

Duygu bireylerin mutluluk, kızgınlık, üzüntü, korku gibi temel hislerini içeren genel bir ifade şeklidir (Salovey-Detweiler, v.d., 2001). Çocuklar 3 yaşını doldurduktan sonra duyguları tanıyıp onları kontrol edebilir hale gelmeye başlarlar (Bak, 2011). Yapılan birçok araştırma çocukların küçük yaşlardan itibaren basit duyguları (mutluluk, kızgınlık, korkma) anlayabildikleri ve ilerleyen yaşla daha karmaşık duyguları da anlayıp yorumlayabildiklerini ortaya çıkarmıştır (Arslan, 2012). Denham (1986)'a göre okul öncesi çağıdaki çocukların duygusal yeterliliklerinin en yaygın kavramsallaştırması çocuğun duyguları anlamasını içerir ve duyguları anlamak da özellikle mutlu, üzgün, kızgın ve korkmuş duygularını, yüz ifadeleri ile doğru bir şekilde tanımlama ve eşleştirmeyi ifade eder (Colwell-Hart, 2006).

Duyguları anlama becerisi, bir olayın bireyde hangi duygunun yaşanmasına sebep olacağını bilmesi becerisidir. Duyguları anlama becerisinin gelişiminde yaşantıların önemi büyüktür. Çünkü birey geçirdiği deneyimlerle olayların bireyde hangi duyguyu yaratacağını öğrenir (Sroufe, 1997). Duyguları anlamada önemli olan, duyguların doğuracağı sonuçları yani sahip oldukları etkileri bilmektir (Davis, 2004).

Başkalarının duygularını anlamak; çocukların sosyal becerilerini, okul yıllarında ve hayatı boyunca başkaları ile olumlu sosyal ilişkiler kurmak ve sürdürmek için gerekli yeteneklerini etkiler (Garner-Waajid, 2012; Izard-Fine v.d., 2001). Araştırmacılar, duyguları daha iyi anlayan ve tanıyan çocukların daha yüksek düzeyde olumlu sosyal davranışlar gösterdiklerini ve akranları arasında daha popüler olduklarını ortaya koymuşlardır (Downs-Strand, 2008; Eisenberg-Fabes vd., 1990; Zahn Waxler-Radke Yarrow, 1990; Garner-Waajid, 2012).

Literatür incelendiğinde duyguları anlama, tanıma ve ifade etme becerisi ile sosyal problem çözme becerisinin bireyin sosyal yaşantısı üzerindeki etkilerini inceleyen ve bu değişkenlerin yordayıcılarını ortaya koyan birçok araştırma bulgusu mevcuttur (Downs-Strand, 2008; Denham, 1998; Denham-Couchoud, 1987; Trentacosta-Izard vd., 2006; Izard-Fine v.d., 2001; Waschbusch-Walsh v.d., 2007; Hamarta, 2007; Sargın, 2008; Arslan, 2009; Walker-Irving v.d., 2002; Arı-Yaban, 2012; Yaban-Yükselen, 2007; Garner-Waajid, 2012). Fakat alan yazında duyguları anlama becerisi ile sosyal problem çözme becerisi arasında etkileşimi inceleyen

araştırma bulgusuna rastlanamamıştır. Dolayısıyla yapılan bu araştırma ile çocukların duyguları anlama becerilerine göre sosyal problem çözme becerilerinin farklılaşp farklılaşmadığı belirlendiğinden bu araştırmanın alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında “60-72 aylık çocukların sosyal problem çözme becerileri, duyguları anlama becerilerine ve demografik özelliklerine (cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, okul öncesi eğitim kurumuna devam süresi) göre farklılaşmakta mıdır?” sorusuna cevap aranmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırma nedensel karşılaştırma modelinde uygulanmış nicel bir çalışmadır (Büyüköztürk-Çakmak v.d., 2008).

Çalışma Evreni ve Örneklem

Araştırmanın çalışma evrenini 2011-2012 öğretim yılında Konya ili merkez ilçelerindeki (Selçuklu, Meram, Karatay) bağımsız anaokulları ile ilköğretim okullarının anasınıflarına devam eden 60-72 aylık çocuklar oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme ise bu okullar arasından tesadüfi küme örnekleme yöntemiyle seçilen beş bağımsız anaokulu ile beş ilk öğretim okulunun anasınıfına devam eden, normal gelişim gösteren, 60-72 aylık 350 çocuk dahil edilmiştir.

Örnekleme dahil edilen çocukların 177 (%50.6)’si kız, 173 (%49.4)’ü erkektir. 119 (%34.0)’unun yaşları 60-66 ay, 231 (%66.0)’inin yaşları ise 67-72 ay arasında değişmektedir. Çocukların 277 (%79,1)’si bir yıldır, 73 (%20,9)’ü iki yıl ve daha fazla süredir okulöncesi eğitime devam etmektedir. Çocukların 77 (%22,0)’si tek çocuk, 129 (%36,9)’u bir kardeşe, 89 (%25,4)’ u iki kardeşe, 55 (%15,7) ’i ise üç ve üzeri kardeşe sahiptir.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerinin toplanması amacıyla “Denham Duygu Anlama Testi” ve “Wally Sosyal Problem Çözme Testi” kullanılmıştır.

Denham Duygu Anlama Testi (Denham’s Affect Knowledge Test):

Denham Duygu Anlama Testi (Denham’s Affect Knowledge Test) 1986 yılında Susanne A. Denham tarafından geliştirilen 3-6 yaş çocukların duyguları anlama becerilerini ölçmek amacıyla kuklalarla uygulanan bir testtir. Test’in Türkçeye uyarlaması ve geçerlik güvenirlik çalışması Tepeli, Yılmaz ve Kuyucu (2012) tarafından yapılmıştır. Test’e öncelikle çocuğa duygular sorularak başlanır. “Mutlu, kızgın, üzgün, korkmuş” duygularını simgeleyen yüz ifadeleri gösterilerek bu yüzün ne hissettiği çocuğa sorulur. Ardından 20 farklı diyalog ile “mutlu, kızgın, üzgün, korkmuş” duyguları anne ve kız-erkek kardeş (çocuğun cinsiyetine göre tercih edilen) kuklaları ile canlandırılır. Çocuktan her bir diyaloga konu olan duyguyu kuklanın yüzüne tutması istenir. Uygulama sırasında çocuktan hem doğru yüz ifadesini göstermesi hem de duygunun adını söylemesi istenir. Çocuk doğru olan duygunun adını ve yüz ifadesini söylerse 2 puan, duygunun adı ya da yüz ifadele-

rinden herhangi birini doğru olarak cevaplandırır 1 puan, aksi takdirde 0 puan alır (Denham-Ji v.d., 2010). Test'in cronbach alfa değeri .82 ve testin aralıklı tekrarı korelasyon katsayısı ise .96'dır. Yirmi sorunun tek faktör altında toplandığı testte, bu tek faktörün ölçeğe ilişkin varyansı açıklama oranı % 31.15 dir (Yılmaz, 2012).

Wally Sosyal Problem Çözme Testi (Wally Social Problem Solving Test): Spivak-Shure (1985)'un Preschool Problem-Solving Test ile Rubin-Krasnor (1986)'un Child Social Problem-Solving Test'in birleşiminden oluşturulmuştur. Test "The Incredible Years" projesi kapsamında Carolyn Webster Stratton tarafından derlenmiştir. Testte çocuklara varsayımsal problem durumları anlatan renklendirilmiş 15 resim gösterilir ve böyle bir problemle karşılaştıklarında "ne yaparsın" diye sorulur. Çocuğun söylediği davranışlar prososyal ve prososyal olmayan olarak gruplandırılır. Her prososyal davranış için 1 puan, prososyal olmayan davranış için ise 0 puan verilir. Wally Sosyal Problem Çözme Testi kız ve erkek çocuklar için ayrı resim kartlarından oluşmaktadır (www.incredibleyears.com). Test'in Kr 20 güvenirlik katsayısı .79 ve testin aralıklı tekrarı korelasyon katsayısı ise .95'dir. On beş sorunun tek faktör altında toplandığı testte, bu tek faktörün ölçeğe ilişkin varyansı açıklama oranı % 36.17 dir (Yılmaz, 2012).

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma verileri, örnekleme dahil edilen 350 çocuktan toplanmıştır. Anne-babalar tarafından Denham Duygu Anlama Testi' nin ebeveyn formu doldurulmuş olan çocuklara "Denham Duygu Anlama Testi" ve "Wally Sosyal Problem Çözme Testi" bireysel olarak uygulanmıştır.

Tablo-1. Denham Duygu Anlama Testi puanlarına ilişkin en düşük-en yüksek, n, $\bar{X}$ ve S değerleri

	n	En Düşük	En Yüksek	$\bar{X}$	S
Denham Duygu Anlama Testi	350	10	40	34.41	4.63

Araştırma sonucunda elde edilen sosyal problem çözme beceri puanları bağımsız değişkenlere göre sınıflandırılmıştır. Çocuklar, duyguları anlama becerileri bakımından üç gruba ayrılmıştır. Tablo 1'de görüldüğü gibi gruplar oluşturulurken çalışmaya alınan çocukların duyguları anlama beceri puan ortalaması (34.41) ve standart sapması (4.63) hesaplanmıştır. Ortalamanın +1 standart sapma sağı ile -1 standart sapma solu arasında kalan duyguları anlama beceri puanına sahip çocukların duyguları anlama becerileri "ortadüzey"; ortalamanın +1 standart sapma değerinin üstünde duyguları anlama beceri puanına sahip çocukların ($\bar{X} + S = 39$) duyguları anlama becerileri "yüksek düzey"; ortalamanın -1 standart sapma değerinin altında duyguları anlama beceri puanına sahip çocukların ($\bar{X} - S = 30$) duyguları

anlama becerileri “düşük düzey” olarak sınıflandırılmıştır. Tablo 2’de her bir alt grupta yer alan çocukların sayıları verilmiştir.

Tablo-2. Denham Duygu Anlama Testi puanlarına göre oluşturulan gruplar

Denham Duygu Anlama Testi Puanları	n
10-30 puanları arası “Düşük”	41
31-38 puanları arası “Orta”	218
39-40 puanları arası “Yüksek”	91

Tablo 2.’de görüldüğü gibi çalışmaya katılan çocukların 41’i “düşük”, 218’i “orta”, 91’i ise “yüksek” düzeyde duyguları anlama becerisine sahiptir.

Çocukların sosyal problem çözme becerilerinin duyguları anlama becerisi, yaş, cinsiyet, kardeş sayısı ve okul öncesi eğitim kurumuna devam süresi değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı “t testi” ve “F testi” kullanılarak analiz edilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır.

Tablo-3. Çocukların duyguları anlama becerisine göre Wally Sosyal Problem Çözme Testi puanlarına ilişkin Varyans Analizi sonuçları

Duyguları Anlama Becerisi	n	$\bar{X}$	S	F	P	Fark Tukey
1. Düşük	41	8.56	2.47			1-2
2. Orta	218	10.48	2.40	20.077	.000*	1-3
3. Yüksek	91	11.45	2.45			2-3

Tablo 3 incelendiğinde duyguları anlama becerisi düşük düzeyde olan çocukların Wally Sosyal Problem Çözme Testi puan ortalaması 8.56; duyguları anlama becerisi orta düzeyde olan çocukların Wally Sosyal Problem Çözme Testi puan ortalaması 10.48 ve duyguları anlama becerisi yüksek düzeyde olan çocukların Wally Sosyal Problem Çözme Testi puan ortalaması ise 11.45’dir. Sosyal problem çözme beceri puan ortalamaları incelendiğinde; çocukların duyguları anlama becerileri arttıkça sosyal problem çözme beceri puan ortalamalarının da arttığı görülmektedir. Çocukların sosyal problem çözme becerilerinin duyguları anlama becerilerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla yapılan Varyans Analizi sonucu istatistiksel olarak ($F(2,347)=20.077$; $p<0.001$) anlamlı bulunmuştur. Gözlenen farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Tukey Testi sonucunda; duyguları anlama becerisi düşük olan çocuklar ile duyguları anlama becerisi orta düzeyde olan çocuklar arasında; duyguları anlama becerisi düşük olan çocuklar ile duyguları anlama becerisi yüksek olan çocuklar arasında ve

duyguları anlama becerisi orta düzeyde olan çocuklar ile duyguları anlama becerisi yüksek olan çocuklar arasında anlamlı fark olduğu gözlenmiştir.

Tablo-4. Çocukların yaş, cinsiyet ve okul öncesi eğitim kurumuna devam süresine göre Wally Sosyal Problem Çözme Testi puanlarına ilişkin t-testi sonuçları

		n	$\bar{X}$	S	Sd	t	P
Yaş	60-66 ay	119	9.94	2.49	348	-3.016	.003*
	67-72 ay	231	10.80	2.54			
Cinsiyet	Kız	177	10.71	2.61	348	1.508	.132
	Erkek	173	10.30	2.48			
Eğitim Süresi	1 yıl	277	10.31	2.47	348	-2.907	.004*
	2 yıl ve >	73	11.27	2.73			

Tablo 4'e göre 60-66 aylık çocukların Wally Sosyal Problem Çözme Testi puan ortalaması 9.94, 67-72 aylık çocukların Wally Sosyal Problem Çözme Testi puan ortalaması 10.80'dir. Yapılan t testi sonucunda çocukların yaşlarına göre sosyal problem çözme puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($t(348)=-3.016$; $p<0.01$). Bu sonuç 67-72 aylık çocukların sosyal problem çözme becerilerinin, 60-66 aylık çocukların sosyal problem çözme becerilerinden daha iyi olduğunu göstermektedir.

Cinsiyete göre çocukların Wally Sosyal Problem Çözme Testi puan ortalamaları incelendiğinde kız çocukların puan ortalamasının 10.71 ve erkek çocukların puan ortalamasının 10.30 olduğu görülmektedir. Yapılan t testi sonucunda kız ve erkek çocukların sosyal problem çözme becerileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır ($t(348)=1.508$; $p>0.05$).

Tablo 4 incelendiğinde okul öncesi eğitim kurumunda ilk yılı olan çocukların Wally Sosyal Problem Çözme Testi toplam puan ortalaması 10.31, iki yıl ve daha uzun süredir okul öncesi eğitim alan çocukların Wally Sosyal Problem Çözme Testi toplam puan ortalaması 11.27'dir. Ortalamalar arası farkın anlamlı olup olmadığını test etmek amacı ile yapılan t testi analizi sonucunda t değeri -2.907 ($p<0.01$) olarak bulunmuştur. Bu sonuca göre iki veya daha fazla süredir okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların sosyal problem çözme beceri puan ortalaması, bir yıldır okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların sosyal problem çözme beceri puan ortalamasından anlamlı düzeyde yüksektir.

Tablo-5. Kardeş sayısına göre Wally Sosyal Problem Çözme Testi puanlarına ilişkin Varyans Analizi sonuçları

Kardeş Sayısı	n	$\bar{X}$	S	F	P	Fark Tukey
1. Tek Çocuk	77	11.14	2.32	3.806	.010*	1-4
2. Bir Kardeş	129	10.43	2.40			

3. İki Kardeş	89	10.61	2.61
4. Üç Kardeş ve >	55	9.65	2.90

Tablo 5 incelendiğinde kardeş sayısına göre Wally Sosyal Problem Çözme Testi puan ortalamaları şöyledir: Tek çocuk olanların 11.14, bir kardeşi olanların 10.43, iki kardeşi olanların 10.61 ve üç ve daha fazla kardeşi olan çocukların 9.65'dir. Puan ortalamaları incelendiğinde, en düşük sosyal problem çözme becerisine üç ve daha fazla kardeşi olan çocukların, en yüksek sosyal problem çözme becerisine ise kardeşi olmayan (tek) çocukların sahip oldukları görülmektedir. Çocukların sosyal problem çözme becerilerinin kardeş sayısına göre farklılaşp farklılaşmadığını test etmek amacıyla yapılan Varyans Analizi sonucu istatistiksel olarak ($F(2,347)= 3.806$; $p<0.01$) anlamlı bulunmuştur. Gözlenen farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Tukey Testi sonucunda; kardeşi olmayan çocukların (tek çocuk olanların) sosyal problem çözme beceri puan ortalamaları ile üç ve daha fazla kardeşe sahip olan çocukların sosyal problem çözme beceri puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$). Bu bulgu, kardeşi olmayan çocukların (tek çocuk olanların) sosyal problem çözme puan ortalamalarının üç ve daha fazla kardeşe sahip olan çocuklardan daha iyi olduğunu göstermektedir.

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bu araştırma 60-72 aylık çocukların sosyal problem çözme becerilerinin duyguları anlama becerilerine ve demografik özelliklerine (cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, okul öncesi eğitim kurumuna devam süresi) göre göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek amacıyla yapılmıştır.

Araştırma bulgularına göre;

1- *“Duyguları anlama becerisi bakımından üç farklı düzeye ayrılan çocukların sosyal problem çözme puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur.”* Araştırma bulgularına göre Çocukların duyguları anlama beceri puanları arttıkça sosyal problem çözme beceri puanları da artmıştır. Duyguları anlama becerisi yüksek düzeyde olan çocukların sosyal problem çözme beceri puanları, duyguları anlama becerisi düşük ve orta düzeyde olan çocuklardan; duyguları anlama becerisi orta düzeyde olan çocukların sosyal problem çözme beceri puanları, duyguları anlama becerisi düşük olan çocuklardan anlamlı düzeyde yüksektir.

Çocuğun sosyal ilişki içerisinde bulunduğu arkadaşlarının duygularını anlayabilmesi ilişkinin devamı açısından gereklidir. Çünkü arkadaş ilişkilerinde karşıdaki bireyin hissettiği duyguyu anlamamak ya da yanlış anlamak karşıdaki kişiye verilecek tepkiyi belirleyeceğinden, ilişkinin sağlıklı bir biçimde sürdürülmesi açısından çok önemlidir (Dunn-Hughes, 1998).

Literatürde yer alan araştırmalar incelendiğinde; Waschbusch-Walsh v.d. (2007)'nin ilköğretim öğrencilerinin sosyal problem çözme, davranış problemleri semptomlarının sıklığı ve duygusal duyarsızlık özellikleri arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmada; duygusal duyarsızlık özellikleri azaldığında ve davranış prob-

lemleri semptomlarının artarak sıklaştığında rahatlık, ilgi ve prososyal çözümlerin azaldığı; saldırgan davranışların ise arttığı görülmüştür. Ayrıca araştırma sonucu, duygusal duyarsızlık özelliklerinin çocuğun davranış problemleri üzerinde önemli bir etken olduğunu göstermiştir. Bu bulgu araştırma sonucunu destekler niteliktedir.

Araştırmacılar, çocukların duygularını daha iyi anlayan ve tanıyan çocukların daha yüksek düzeyde olumlu sosyal davranışlar gösterdiklerini ve akranları arasında daha popüler olduklarını ortaya koymuşlardır (Downs-Strand, 2008; Eisenberg-Fabes vd., 1990; Zahn Waxler-Radke Yarrow, 1990; Garner-Waajid, 2012).

Dolayısıyla araştırma bulguları ve literatür bilgileri ışığında, duyguları anlama becerisinin çocuğun akranlarıyla olan etkileşiminde, günlük hayatta karşılaştığı sosyal problemleri çözmeye etkili bir değişken olduğu söylenebilir. Doğaldır ki yaşanan sosyal bir problem durumunda, bireyin karşısındaki kişinin duygularını da dikkate alarak vereceği tepki, daha prososyal bir tepki olacaktır.

2- *“Çocukların yaşına göre sosyal problem çözme beceri puanları farklılaşmıştır.”* Çalışmada 67-72 aylık çocukların sosyal problem çözme becerilerinin, 60-66 aylık çocukların sosyal problem çözme becerilerinden daha iyi olduğu belirlenmiştir. Çam-Tümekaya (2006) tarafından yapılan araştırmada üniversite öğrencilerinin yaşa göre kişilerarası problem çözme yönelim ve becerilerinin anlamlı şekilde farklılaştığı görülmüştür. Yaban-Yükselen (2007) 7-11 yaş arası korunmaya muhtaç çocukların sosyal problem çözme becerilerini incelemişlerdir. Araştırma sonucunda sosyal problem çözme becerileri alt ölçeklerinin birçoğunda yaşın etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Arı-Yaban (2012) tarafından yapılan araştırmada da sosyal problem çözme becerilerinin yaşa bağlı olarak farklılaştığı tespit edilmiştir. Rose-Krasnor (1983) yaptıkları araştırmada, çocukların kendilerine sunulan problem durumunda aldıkları esneklik puanlarının yaşa bağlı olarak artış gösterdiğini saptamıştır (Yaban-Yükselen, 2007). Bu araştırma bulguları da yaşın, çocuğun sosyal problem çözme becerileri üzerinde etkili olduğunu göstermekte ve araştırma bulgularını desteklemektedir.

Yaşla birlikte sosyal problem çözme becerilerindeki artışın nedeni olarak, çocuğun yaşa bağlı olarak bilişsel gelişimindeki ilerleme gösterilebilir. Çünkü bilişsel alandaki gelişme sayesinde çocuğun, sosyal problemler üzerinde zihinsel işlemler yapma becerisi gelişir. Ayrıca çocuğun sosyal problemlerinin çözümünde kullanacağı bilgi, yaşa bağlı olarak deneyimle ve olgunlaşmayla değişmektedir. Çocuk, günlük yaşantı içinde karşılaştığı her sosyal başarısızlık durumunda başarılı olabilecek diğer çözümlere yönelmektedir. Böylece çocuk ileriki zamanlarda karşılaştığı sosyal problemlerde deneyimle edindiği etkili problem çözme yollarını kullanabilmektedir.

3- Araştırmanın bir diğer bulgusu *“Çocukların cinsiyetlerine göre sosyal problem çözme beceri puanları farklılaşmamıştır.”* Çocukların sosyal problem çözme beceri puan ortalamaları incelendiğinde, kız çocukların sosyal problem çözme beceri puan ortalamaları, erkek çocukların sosyal problem çözme beceri

puan ortalamalarından daha yüksektir. Ancak kız ve erkek çocukların sosyal problem çözme beceri puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı değildir. Konu ile ilgili araştırmalar incelendiğinde; Terzi (2000) tarafından yapılan araştırmada ilköğretim okulu altıncı sınıf öğrencilerinin kişilerarası problem çözme beceri algılarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin kişilerarası problem çözme beceri algılarının, cinsiyetlerine göre farklılık göstermediği saptanmıştır. Akbaş (2005)'in okul öncesi eğitime devam eden 6 yaş grubu çocukların sosyal problem çözme becerilerini incelediği araştırmada, çocukların sosyal problem çözme becerilerinin cinsiyete göre farklılaşmadığı saptanmıştır. Yine Dereli (2008) tarafından yapılan "Çocuklar için Sosyal Beceri Eğitim Programının 6 Yaş Çocukların Sosyal Problem Çözme Becerilerine Etkisi" konulu doktora tez çalışmasında, cinsiyetin deneme grubu çocukların sosyal problem çözme ve duyguları anlama becerileri puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık oluşturmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırmalar, araştırma bulgularını desteklemekle birlikte literatürde cinsiyetin sosyal problem çözme becerilerini etkilediğini gösteren birçok araştırma bulgusu da mevcuttur (Walker-Irving v.d., 2002; Çam-Tümkaya, 2006; Yaban-Yükselen, 2007; Hamarta, 2007; Sargin, 2008; Arslan, 2009). Sosyal problem çözme becerilerinde cinsiyetin etkisi gözlenen araştırmalar, kızların sosyal problem çözme becerilerinin, erkeklerin sosyal problem çözme becerilerinden daha iyi olduğunu göstermektedir.

4- "*Çocukların sosyal problem çözme beceri puanları okul öncesi eğitim kurumuna devam süresine göre farklılaşmıştır.*" Araştırmanın bu bulgusuna göre iki veya daha fazla süredir okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların sosyal problem çözme beceri puan ortalaması, bir yıldır okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların sosyal problem çözme beceri puan ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Bu sonuç, okul öncesi eğitim kurumuna devam süresinin çocuğun sosyal problem çözme becerilerini yordayan bir değişken olduğunu göstermektedir.

Üç yaşından itibaren gittikçe yaşlarına yönelik bir sosyalleşme eğilimi gösteren çocuk için okul yaşantısı çok olumlu bir olanak sağlamaktadır (Zembat-Unutkan, 2001). Yapılan araştırmalar göstermiştir ki anaokuluna giden çocuklar daha sosyal, daha bağımsız ve girişken olmaktadır (Hattwick, 1937: Akt. Tuncel, 1997; Çimen, 2000; Baran, 2005). Okul öncesi eğitim kurumunda farklı sosyal problemlerle karşılaşan ve bunlara etkili çözüm getirmek zorunda kalan çocuğun sosyal problem çözme becerilerinin gelişmesi oldukça doğaldır.

5- "*Çocukların kardeş sayısına göre sosyal problem çözme beceri puanları farklılaşmıştır.*" Sosyal problem çözme beceri puan ortalamaları incelendiğinde, en düşük sosyal problem çözme becerisine üç ve daha fazla kardeşi olan çocukların, en yüksek sosyal problem çözme becerisine ise kardeşi olmayan (tek) çocukların sahip oldukları görülmektedir. Tukey testi sonucu, kardeşi olmayan (tek) çocukların sosyal problem çözme puan ortalamalarının üç ve daha fazla kardeşe sahip olan çocuklardan daha iyi olduğunu göstermiştir.

Yapılan araştırmalar ile kardeşlerin varlığının çocuğun normal gelişiminde oldukça önemli bir yere sahip olduğu kabul edilmiş ve kardeş sahibi olmanın bir

avantaj olduğu varsayılmıştır. Bu varsayım ilk araştırmacılarca da doğrulanmıştır. Stanley Hall'un öğrencisi olan Bohannan 1898 yılında 46 tek (kardeşsiz) çocukla yapmış olduğu araştırmasında bu çocukların kardeşli çocuklara göre, özellikle arkadaşlarıyla ilişkiler olmak üzere, genel olarak daha avantajlı bir durumda olduğunu göstermiştir. O yıllarda Hall'un yapmış olduğu, "tek çocuk olmak başlı başına bir hastalıktır" ya da "birey ve toplum için en iyisi tek çocuk konumunun hiç olmamasıdır." şeklindeki açıklamaları, tek çocuğa karşı olumsuz ön yargının temellerini oluşturmuştur. 1920'lerin sonuna gelindiğinde bulgular, önceki bulguların tam tersini göstermiştir. O yıllara ait başka araştırmalarda tek çocuğun daha zeki, daha sosyal ve okulda daha az problem davranış sergileyen olduğunu gösteren sonuçlar elde edilmiştir. (Falbo-Polit, 1986: Akt. Taylı, 2007). Ayrıca Akan (2001) yaptığı araştırmada kardeş sayısı arttıkça duygusal sorunların arttığı sonucuna ulaşmıştır (Olçay, 2008). Bu çalışmalar, araştırmacının kardeş sayısı değişkenine ilişkin bulguyu destekler niteliktedir.

Literatürde yer alan araştırma sonuçları da göz önüne alındığında yapılan bu araştırmada tek çocukların sosyal problem çözme becerilerinin üç ve daha fazla kardeşe sahip olan çocuklardan daha yüksek olmasının nedeni olarak; Wally Sosyal Problem Çözme Testi'nde üzerinde durulan kardeşler ile yaşanan problem durumlarının, kardeşi olmayan çocuklar için gerçekçi bir durumu ifade etmediğinden prososyal cevapları daha rahatlıkla vermiş oldukları düşünülmektedir. Çünkü kardeş sayısının fazla olduğu ortamda çocuklar arasında rekabet artmakta ve bu da beraberinde antisosyal davranışları getirmektedir. Bu nedenle kardeş sayısı arttıkça çocukların sosyal problem çözme becerilerinin zayıfladığı düşünülmektedir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuçları özetlemek gerekirse duyguları anlama becerisi, yaş, eğitim süresi ve kardeş sayısı değişkenlerine göre 60-72 aylık çocukların sosyal problem çözme becerilerinin farklılaştığı görülmüştür. Ancak cinsiyet değişkeninin çocukların sosyal problem çözme becerisi üzerinde etkili olmadığı belirlenmiştir.

Bu araştırma sonucunda anne-baba, eğitimci ve araştırmacılara yönelik şu önerilerde bulunulabilir:

- Anne-babalar ve öğretmenler, çocukların günlük hayatta karşılaştıkları sosyal problemlere prososyal (işbirliği, paylaşma ve yardımlaşmaya dayanan) çözümler getirmelerine destek sağlayacak etkinliklere yer vermeli ve çocuklarına bu konuda model olmalıdırlar.
- Araştırmacılar okul öncesi çağıdaki çocukların duyguları anlama becerileri ve sosyal problem çözme becerilerini geliştirmeyi hedefleyen eğitim programları tasarlayarak geliştirilen programların çocukların bu becerilerine olan etkileri test edilebilir.
- Yapılandırılmış anne-baba eğitim programları ile anne-baba tutum ve davranışlarının, çocukların duyguları anlama ve sosyal problem çözme becerilerine etkisi araştırılabilir.

- Yapılan araştırma farklı yaş gruplarıyla tekrarlanabilir ya da çocukların sosyal problem çözüme becerileri farklı bilişsel, sosyal ya da duygusal beceriler açısından incelenebilir.

KAYNAKÇA

- AKBAŞ, S.C. (2005) “Okulöncesi Eğitime Devam Eden Altı Yaş Grubu Çocukların Sosyal Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- ARI, M. ve YABAN, E.H. (2012) “9-11 Yaşındaki Çocukların Sosyal Problem Çözme Becerilerinde Cinsiyet ve Yaş Farklılıkları”, *Eğitim ve Bilim*, 37(164), 188-203.
- ARSLAN, Y. (2009) “Lise Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyal Destek ile Sosyal Problem Çözme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Konya.
- ARSLAN, Ü. (2012) “Okul Öncesi Eğitimde Temel Becerilerin ve Sosyal Davranışların Kazandırılması”, *Okul Öncesi Eğitime Giriş*, (Edt. Gelengül Haktanır), 6. Baskı, Anı Yayıncılık: Ankara.
- BAK, M. (2011) *Çocuk Gelişimi*, Cinius Yayınları: İstanbul.
- BARAN, G. (2005) “Dört-Beş Yaş Çocuklarının Sosyal Davranışlarının ve Aile Ortamlarının İncelenmesi”, *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 30 (321), 9-16.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş., KILIÇ ÇAKMAK, E., AKGÜN, Ö.E., KARADENİZ, Ş. ve DEMİREL, F. (2008) *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Pegem Akademi: Ankara.
- COLWELL, M.J. ve HART, S. (2006) “Emotion Framing: Does It Relate to Children’s Emotion Knowledge and Social Behavior?” *Early Child Development and Care*, 176, 6, 591-603.
- ÇAM, S. ve TÜMKAYA, S. (2006) “Üniversite Öğrencilerinde Kişilerarası Problem Çözme”, *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(2), 119-132.
- ÇİMEN, S.(2000) “Ankara’da Üniversite Anaokullarına Devam Eden Beş Altı Yaş Çocuklarının Psiko-Sosyal Gelişimlerinin İncelenmesi”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- DAVIS, M. (2004) *EQ Duygusal Zekanızı Ölçün*, (Çev. S. Silahlı), Alfa Yayınları: İstanbul.
- DENHAM, S.A. (1986) “Social Cognition, Prosocial Behavior, and Emotion in Preschoolers: Contextual Validation”, *Child Development*, 57, 194–201.
- DENHAM, S.A ve COUCHOU, E. (1987) “Young Preschoolers’ Ability to Identify Emotion in Equivocal Situations”, *Annual Meetings of the American Psychological Association*: New York, ED291467.

- DENHAM, S.A. (1998) *Emotional Development of Young Children*, Guilford: New York.
- DENHAM, S.A., JI, P. ve HAMRE., B. (2010) *Compendium of Social-Emotional Learning And Associated Assessment Measures*, Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning: Chicago.
- DERELİ, E. (2008) “Çocuklar İçin Sosyal Beceri Eğitim Programının 6 Yaş Çocukların Sosyal Problem Çözme Becerilerine Etkisi”, *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Konya.
- DİNÇ, B. (2002) “Okul Öncesi Eğitimin 4-5 Yaş Çocuğunun Sosyal Gelişimine Etkili Konusunda Öğretmen Görüşleri”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Eskişehir.
- DOWNS, A., ve STRAND, P. (2008) “Effectiveness Of Emotion Recognition Training For Young Children With Developmental Delays”, *Journal of Early and Intensive Behavior Intervention*, 5(1), 75-89.
- DUNN, J. ve HUGHES, C. (1998) “Young Children’s Understanding of Emotions Within Close Relationships”, *Cognition and Emotion*, 12, 171–190.
- D’ZURILLA, T. J., ve GOLDFRIED, M.R. (1971) “Problem Solving and Behavior Modification”, *Journal of Abnormal Psychology*, 78(1), 107-126.
- EISENBERG, N., FABES, R.A., MILLER, P.A., SHELL, R., SHEA, C. ve MAY-PLUMLEE, T. (1990) “Preschoolers’ Vicarious Emotional Responding and Their Situational and Dispositional Prosocial Behavior”, *Merrill-Palmer Quarterly*, 36, 507–528.
- GARNER, P W. ve WAAJID, B. (2012) “Emotion Knowledge and Self-Regulation as Predictors of Preschoolers’ Cognitive Ability, Classroom Behavior, and Social Competence”, *Journal of Psychoeducational Assessment*, 30(4), 330-343.
- HAMARTA, S. (2007) “İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Problem Çözme Becerilerinin Algılanan Anne-Baba Tutumları Açısından İncelenmesi”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Konya.
- IZARD, C., FINE, S., SCHULTZ, D., MOSTOW, A., ACKERMAN, B. ve YOUNGSTROM, E. (2001) “Emotion Knowledge as a Predictor of Social Behavior and Academic Competence in Children at Risk”, *Psychological Science*, 12, 18-23.
- OLCAY, O. (2008) “Bazı Kişisel ve Ailesel Değişkenlere Göre Okulöncesi Dönemdeki Çocukların Sosyal Yetenekleri ve Problem Davranışlarının Analizi”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Konya.
- SALOVEY, P., DETWEILER, B.J., STEWARD, W.T. ve BEDELL, B.T. (2001) “Affect and Health-Relevant Cognition.” *Handbook of Affect and Social Cognition*, (Ed: J.P. Forgas), Lawrence Erlbaum: London, 344-368.

- SARGIN, Y.A. (2008) “Ergenlik Dönemindeki Öğrencilerin Saldırgan Davranışları İle Öfke ve Sosyal Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Trabzon.
- SROUFE, L.A. (1997) *Emotional Development: The Organization of Emotional Life in The Early Years*, Cambridge University Press: UK, Cambridge.
- TAYLI, A. (2007) “Kardeş Sahibi Olup Olmama Durumunun Okulöncesi Dönemdeki Sosyal Oyuna Etkisi”, *Aibü, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 112-128.
- TEPELİ, K., YILMAZ, E., KUYUCU, Y. (2012) “Denham Duygu Anlama Testi’nin Türkçeye Uyarlanması ve Geçerlik-Güvenirlik Çalışması” *Yayın Aşamasında Araştırma Raporu*, Konya.
- TERZİ, Ş.I. (2000) “İlköğretim Okulu Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Kişiler Arası Problem Çözme Becerileri Algılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- TRENTACOSTA, C.J., IZARD, C.E., MOSTOW, A. J. ve FINE, S.E. (2006) “Children’s Motional Competence and Attentional Competence in Early Elementary School”, *School Psychology Quarterly*, 21(2), 148-170.
- TUNCEL, B. (1997) *Okul Öncesi Eğitimi*, Unesco Türkiye Milli Komisyonu: Ankara.
- WALKER, S., IRVING, K. ve BERTHELTEN, D. (2002) “Gender Influences On Preschool Children’s Social Problem-Solving Strategies”, *The Journal of Genetic Psychology*, 163(2), 197–209.
- WASCHBUSCH, D.A., WALSH, T.M., ANDRADE, B.F., KING, S. ve CARREY, N.J. (2007) “Social Problem Solving, Conduct Problems, and Callous-Unemotional Traits in Children”, *Child Psychiatry Human Development*, 37, 293-305, Doi 10.1007/S10578-006-0033-6.
- YABAN, H. ve YÜKSELEN, A. (2007) “Korunmaya Muhtaç Yedi-On Bir Yaş Grubundaki Çocukların Sosyal Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi”, *Toplumsal ve Sosyal Hizmet*, 18(1), 49-67.
- YILMAZ, E. (2012) “60-72 Aylık Çocukların Duyguları Anlama Becerilerinin Sosyal Problem Çözme Becerilerine Etkisinin İncelenmesi”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Konya.
- ZAHN-WAXLER, C. ve RADKE-YARROW, M. (1990) “The Origins of Empathic Concern”, *Motivation and Emotion*, 14, 107–130.
- ZEMBAT, R. ve UNUTKAN, R. (2001) *Okul Öncesi Dönemde Çocuğun Sosyalleşmesinde Ailenin Yeri*, Yapa Yayıncılık: İstanbul.

www.incredibleyears.com/Measures/em.asp. Erişim Tarihi: 16.09.2011.